

Jeugd in Tilburg¹⁾

Een critiek

J. S. van Hessen

Er is wel eens de opmerking gemaakt, dat iedere socioloog eigenlijk alleen datgene sociologie vindt wat hij voor zijn onderzoek nodig heeft. Naast een zekere overdrijving schuilt in deze opmerking een kern van waarheid. Een te beperkt nationaal spectrum van categorieën van onderzoek zou tot een zekere eenzijdigheid kunnen leiden in de theoretische meningsvorming. Sedert jaren levert het Hoogveld Instituut zijn bijdragen aan deze variatie door sociale onderzoeken met pedagogische doelstellingen. Dit Tilburgse rapport is de jongste in een lange reeks. In pedagogisch perspectief wordt een levendige en genuanceerde schildering van de Tilburgse situatie gegeven. Over het algemeen wordt echter de relatie tussen de groep die wordt onderzocht en die voor wie het verslag bestemd is te weinig aan de orde gesteld. Zo ook hier. Dit klemmt te meer omdat juist de pedagogische situatie twee duidelijk te onderscheiden groepen kent, die in een zeer speciale relatie ten opzichte van elkaar staan. Kennelijk is hier met de tegenhanger van de jeugd bedoeld de groep van onderwijzers, zielzorgers, jeugdleiders e.d. Over het hoofd van de opdrachtgever richt men zich tot hen. Men kan zich moeilijk voorstellen dat het gemeentebestuur iets te maken zou hebben met vriendschap in vertrouwenssfeer, onkerkelijkheid of gezinsleven, waarin de vrijheid als opvoedingsprincipe wordt gehanteerd. Het begrip opvoedkundige situatie varieert met de groep of instantie waarvoor men haar beschrijft. Waar hier de groep is bedoeld van de „werkers” is het rapport geschreven om achter de individuele gevallen, waarmee zij te maken krijgen de plaatse-

1) Een sociaal-psychologisch onderzoek naar de opvoedkundige situatie van de rijpe jeugd door het Hoogveld-Instituut. Uitg. Tilburg 1958.

lijke c.q. buurt-, gezins-, stands-, school-situatie transparant te maken, wat ongetwijfeld bijzonder belangrijk is. In dit verband kan van een voortreffelijk rapport worden gesproken. Van de gangbare voorstelling van sociologische rapporten (ongeacht of ze nu sociaal-pedagogisch of sociaal-psychologisch onderzoek heten) betekent dit misschien een afwijking, die menig socioloog enigszins onwennig voorkomt. Het denken in exemplarisch-pedagogische categorieën is hem wellicht te vreemd om genoeg te nemen met de summier hoe veelheid aan kwantitatief-objectieve gegevens als kader waarbinnen dit zijns inziens zou moeten worden geplaatst.

Men kan zich echter afvragen of voor de individuele onderwijzer, leraarsvergadering of gevallenbespreking dit nu van zo groot belang is. Hoogstens voor het gemeentebestuur en daarmee verbonden topinstanties. Het zal waarschijnlijk dan ook wel niet toevallig zijn, dat de burgemeester in zijn inleiding van een totaalbeeld spreekt en van „het” psychologisch klimaat van Tilburg. Gezien het rapport lijkt dit wel wat voorbarig. Poogde deze autoriteit het onderzoek daarmee op zijn oorspronkelijke opzet af te stemmen? Hoe het ook zij, als vademecum van plaatselijk mogelijke situaties in pedagogisch perspectief, bedoeld voor velen in hun contacten met enkelingen of kleine groepen kunnen Tilburg zowel als het Hoogveld-Instituut voldaan zijn.

Wie misschien onvoldaan blijft is de socioloog, die de stilzwijgend veronderstelde positiekeuze van de rapporteurs als duidelijke toelichting van node heeft. Jammer, dat deze in de bijgevoegde uiteenzetting ook niet tot zijn recht komt. Een onderzoeksrapport vervult zelf ook een sociologische functie, die in de wereld van het pedagogisch handelen van grote waarde kan zijn. Ten opzichte hiervan behoeft men beslist geen struisvogelpolitiek te voeren door de kop in het objectieve zand van een grote hoeveelheid telbare eenheden te steken. Het zich rekenschap geven van waar op men anticipeert, mag, ja moet zelfs meespelen in opzet, methode, selectie, beperking, accentuering en interpretatie van een sociaal onderzoek en zijn resultaten. Mits duidelijk en verantwoord geëxpliciteerd kan dat bovendien vruchtbaar zijn om het gevaar te keren dat in het begin werd gesignaleerd.

Sociologie in dienst van de pedagogiek is een nog weinig verkende mogelijkheid in de zich uitdijende geleding van deze wetenschap. In dit prettig leesbare rapport is een hoeveelheid materiaal op pedagogische gezichtspunten bewerkt. Ofschoon de eigenlijke sociologische benaderingswijze hier en daar wat onzeker is, getuige b.v. de hardnekkig volgehouden scheiding tussen geschoolden en ongeschoolden (niet als selecterende typologie maar ongelukkigerwijs als complementaire indeling zonder verduidelijking van de criteria), dit neemt niet weg, dat dit werkje de socioloog die zich voor opvoedkundige problemen interesseert beslist wel iets te zeggen heeft. De winst lijkt vooral hierin te liggen, dat er in duidelijk gemaakt wordt hoe genuanceerd het sociologisch denken dient te zijn om de veelheid van situationele mogelijkheden te kunnen volgen rondom de individuele jeugdigen, voor wie de pedagogie het primaat van de belangstelling opeist.